

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2015

YEARBOOK

2015

ГОДИНА 6

VOLUME VI

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2015
YEARBOOK

ГОДИНА 6

VOLUME VI

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

За издавачот:

Проф д-р Драгана Кузмановска

Издавачки совет

проф. д-р Саша Митрев
проф. д-р Блажо Боев
проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Виолета Димова
проф. д-р Јованка Денкова
проф. д-р Билјана Ивановска
доц. д-р Нина Даскаловска
проф. д-р Махмут Челик
доц. д-р Ранко Младеноски
м-р Ристо Костуранов

Editorial board

Prof. Sasa Mitrev, Ph. D.
Prof. Blazo Boev, Ph. D.
Prof. Liljana Koleva Gudeva, Ph. D.
Prof. Violeta Dimova, Ph. D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph. D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph. D.
Docent Nina Daskalovska, Ph.D.
Docent Mahmut Celik, Ph.D.
Docent Ranko Mladenovski, Ph.D.
Risto Kosturanov, M. A.

Редакциски одбор

проф. д-р Јованка Денкова
проф. д-р Виолета Димова
проф. д-р Луси Караниколова
проф. д-р Толе Белчев
проф. д-р Билјана Ивановска
доц. д-р Марија Кусевска
доц. д-р Нина Даскаловска
доц. д-р Марија Кукубајска
доц. д-р Драгана Кузмановска
виш лектор м-р Снежана Кирова
м-р Весна Коцева

Editorial staff

Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph. D
Prof. Violeta Dimova, Ph. D.
Ass. Prof. Lusi Karanikolova, Ph. D.
Ass. Prof. Tole Belcev, Ph. D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph. D.
Docent Marija Kusevska, Ph.D.
Docent Nina Daskalovska, Ph.D.
Docent Marija Kukubajska, Ph.D.
Docent Dragana Kuzmanovska, Ph.D.
Senior Lecturer Snezana Kirova, M.A.
Vesna Koceva, M.A.

Главен уредник

доц. д-р Светлана Јакимовска

Managing editor

Docent Svetlana Jakimovska, Ph.D.

Одговорен уредник

доц. д-р Ева Ѓорѓиевска

Editor in chief

Docent Eva Gjorgjievska, Ph.D.

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)
лектор м-р Биљана Петковска
(англиски јазик)

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasovska
(Macedonian)
Lecturer Biljana Petkovska, M.A.
(English)

Техничко уредување

Славе Димитров

Technical editor

Slave Dimitrov

Редакција и администрација
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10-А
п. факс 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Address of the editorial office
Goce Delcev University – Stip
Faculty of philology
Krste Misirkov 10-A
PO box 201, 2000 Štip,
R. of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENTS

-----*Јазик*-----

- д-р Марија ЛЕОНТИЌ
ПОТЕКЛО, АДАПТАЦИЈА И СЕМАНТИКА НА ТУРСКИОТ
СУФИКС -лак /-лѝк/ (-lĭk, -lik, -luk, -lŭk) ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК
Marija LEONTIC, Ph. D.
ORIGIN, ADAPTATION AND SEMANTICS OF THE TURKISH
SUFFIX -лак /-лѝк/ (-lĭk, -lik, -luk, -lŭk) IN TURKISH AND
MACEDONIAN LANGUAGE 11
- Делфина ЈОВАНОВА НИКОЛЕНКО
д-р Луси КАРАНИКОЛОВА-ЧОЧОРОВСКА
СЕМАНТИКАТА НА ЈАЗИКОТ ВО РУБРИКАТА
„САКАМ ДА КАЖАМ“ ВО ДНЕВНИОТ ВЕСНИК „ВЕСТ“
Delfina JOVANOVA NIKOLENKO
Lusi KARANIKOLOVA – COCOROVSKA, PhD
THE SEMANTICS OF THE LANGUAGE IN THE RUBRIC
„SAKAM DA KAZAM“ IN THE DAILY NEWSPAPER „VEST“ 21
- д-р Јаготка СТРЕЗОВСКА
д-р Билјана ИВАНОВСКА
ЛИНГВИСТИЧКИ ОСВРТ КОН ТУЃИТЕ ЗБОРОВИ И ЗАЕМКИТЕ
ВО СТРУЧНИОТ ЛЕКСИЧКИ ФОНД НА ЈАЗИКОТ
д-р Jagotka STREZOVSKA, PhD
д-р Biljana IVANOVSKA, PhD
LINGUISTIC REVIEW TOWARDS FOREIGN AND LOANWORDS
IN THE PROFESSIONAL LEXICAL LANGUAGE FOND. 29
- м-р Наталија ПОП ЗАРИЕВА
м-р Крсте ИЛИЕВ
ВЛИЈАНИЕТО НА ИНТЕРНЕТОТ ВРЗ ЈАЗИЧНАТА КУЛТУРА,
КОГНИТИВНИОТ И АКАДЕМСКИОТ РАЗВОЈ НА МЛАДИТЕ
Natalija POP ZARIEVA
Krstel ILIEV
THE INFLUENCE OF THE INTERNET ON THE LANGUAGE CULTURE, THE
COGNITIVE AND ACDEMIC DEVELOPMENT OF THE YOUNG 39
- м-р Македонка ДОДЕВСКА
д-р Веселинка ЛАБРОСКА
ПРЕГЛЕД НА ЛЕКСИКАТА НА ОВЧЕПОЛСКИОТ ДИЈАЛЕКТ И НА
СЛОВЕНЕЧКОГОРИШКИОТ (ГОРИЧАНСКИ) ДИЈАЛЕКТ СПОРЕД ПОТЕКЛОТО
Makedonka DODEVSKA, M.
Veselinka LABROSKA, Ph. D.
THE REVIEW OF THE LEXICAL VOCABULARY OF THE OVCHE POLE
DIALECT AND SLOVENIAN GORISHKI – GORICHANSKI DIALECT 47

д-р Билјана ИВАНОВСКА д-р Марија КУСЕВСКА д-р Нина ДАСКАЛОВСКА м-р Татјана УЛАНСКА д-р Лилјана МИТКОВСКА Моника ЦЕНОВА Викторија КРСТЕВСКА ПРОЕКТОТ „УЛОГАТА НА ЕКСПЛИЦИТНИТЕ ИНСТРУКЦИИ ЗА СТЕКНУВАЊЕ ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА ПРИ УЧЕЊЕТО АНГЛИСКИ И ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК“ И НЕГОВО ПРЕТСТАВУВАЊЕ	53
д-р Марија КУСЕВСКА УЛОГАТА НА МОДАЛНИТЕ ГЛАГОЛИ КАКО УБЛАЖУВАЧИ ВО АНГЛИСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК Marija Kusevska USE OF MODAL VERBS FOR MITIGATION IN ENGLISH AND MACEDONIAN.....	61
д-р Светлана ЈАКИМОВСКА МЕТОДИ НА ТЕРМИНОЛОШКАТА РАБОТА Svetlana JAKIMOVSKA, Ph. D. TERMINOLOGY METHODS	71
д-р Даринка МАРЛОЛОВА д-р Драгана КУЗМАНОВСКА ПОВЕКЕЗНАЧНОСТ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК Darinka, MAROLOVA Dragana KUZMANOVSKA AMBIGUITY IN MACEDONIAN AND IN GERMAN LANGUAGE	81
Assist. Prof. Marija EMILIJ KUKUBAJSKA, PhD Tatjana Plievska, M.A. candidate A FABIAN SOCIETY, FRANKFURT SCHOOL: UTOPIA, DYSTOPIA, “REALITY”	91
Катерина, СТОЈАНОВСКА д-р Марија, КУСЕВСКА ПИЦИН И КРЕОЛСКИ ЈАЗИК Katerina, STOJANOVSKA Docent Marija, KUSEVSKA PhD. PIDGIN AND CREOLE LANGUAGE	103

----- *Книжевност*

м-р Марија КРСТЕВА м-р Драган ДОНЕВ ТЕМАТСКИТЕ ПРЕОКУПАЦИИ ВО „ДОЛГА ЦРНЕЧКА ПЕСНА“ НА РИЧАРД РАЈТ Marija Krsteva Dragan Donev THEMATIC PREOCUPATIONS IN RICHARD WRIGHT'S „LONG BLACK SONG“	113
--	-----

- д-р Ранко МЛАДЕНОСКИ
д-р Толе БЕЛЧЕВ
МАКЕДОНСКИ ПОЕМИ И ЕПОВИ ЗА НАЈСЛАВНИОТ МАКЕДОНСКИ КРАЛ
Ranko Mladenoski, Ph. D.
Tole Belcev, Ph. D.
MACEDONIAN POEMS AND EPICS ABOUT THE MOST FAMOUS
MACEDONIAN KING 119
- Пацка ТАСЕВА
д-р Толе БЕЛЧЕВ
ЕСТЕТСКАТА ФУНКЦИЈА НА СИМБОЛОТ ВО „БЕЛИ МУГРИ“ ОД РАЦИН
Paska TASEVA
Tole BELCEV, Ph. D.
AESTHETIC FUNCTION OF SYMBOLS IN “WHITE DAWNS” BY RACIN..... 131
- д-р Луси КАРАНИКОЛОВА-ЧОЧОРОВСКА
ПОРТРЕТИРАЊЕ ПРЕКУ ДЕСКРИПЦИЈА
(За портретите на Францка и Лојзе во романот
„На пругорнината“ од Иван Цанкар)
Lusi Karanikolova – Cocorovska, PhD
PORTRAYAL THROUGH DESCRIPTION
(About the portrayals of Francka and Lojze in the novel
“Na prugominata“ by Ivan Cankar) 141
- Сања СПАСКОВА
д-р Толе БЕЛЧЕВ
НАРАТОРИТЕ И ФОКАЛИЗАТОРИТЕ ВО РОМАНОТ
„СМРТТА НА ДИЈАКОТ“ ОД ДРАГИ МИХАЈЛОВСКИ
Sanja Spaskova
Tole Belcev, Ph. D.
NARRATORS AND FOCALIZERS IN THE NOVEL
‘THE DEATH OF THE NOVICE’ BY DRAGI MIHAJLOVSKI 151
- д-р Јованка ДЕНКОВА
ИЗМИСЛУВАЊЕ ИЛИ РЕАЛНОСТ НА ДЕТСКИОТ СВЕТ
Jovanka DENKOVA, Ph.D.
FANTASY OR REALITY OF THE CHILD’S WORLD 161
- д-р Ева ЃОРЃИЈЕВСКА
Canone inverso или за уметноста и бескрајот
(критички осврт на романот од Паоло Мауренсиг)
Eva GJORGJEVSKA, PhD
Canone inverso or the art and the infinity
(Critical review on the novel of Paolo Maurensig)..... 169
- Данче СТЕФАНОВСКА
д-р Толе БЕЛЧЕВ
НАРАТОРИТЕ ВО „ЌЕРКАТА НА МАТЕМАТИЧАРОТ“ ОД ВЕНКО АНДОНОВСКИ
Danche STEFANOVSKA
Tole BELCEV, Ph. D.
NARRATORS IN „THE DAUGHTER OF THE MATHEMATICIAN“
BY VENKO ANDONOVSKI 175

д-р Ева ГОРГИЕВСКА
м-р Јована КАРАНИКИЌ
КАРЛО ГОЛДОНИ И РЕФОРМАТА НА ИТАЛИЈАНСКИОТ ТЕАТАР
Eva GJORGJIEVSKA, PhD
Jovana KARANIKIKJ, MA
CARLO GOLDONI AND THE REFORM OF ITALIAN THEATER 185

м-р Крсте ИЛИЕВ
м-р Наталија ПОП ЗАРИЕВА
ИСКУШЕНИЕТО И СПАСЕНИЕТО ВО СЕР ГАВЕЈН И ЗЕЛЕНИОТ ВИТЕЗ
Krste ILIEV
Natalija POP ZARIEVA
TEMPTATION AND SALVATION IN SIR GAWAIN AND
THE GREEN KNIGHT 191

м-р Милена РИСТОВА-МИХАЈЛОВСКА
ЕДНО ДРАМСКО ЧИТАЊЕ НА БАЛКАНОТ ВО
„СЛОВЕНСКИОТ КОВЧЕГ“ НИЗ БЕЛА, ЛИКОТ-НОМАД
Milena RISTOVA-MIHAILOVSKA, MA
DRAMA READING OF THE BALCAN PENINSULA IN
‘SLAV CASKET’ THROUGH BELA, THE NOMAD CHARACTER 197

Проф. д-р Луси КАРАНИКОЛОВА-ЧОЧОРОВСКА
ДЕСКРИПТИВНИТЕ „СЛИКИ“ ВО РОМАНОТ „СЕЛИДБИ“
ОД МИЛОШ ЦРЊАНСКИ
Lusi KARANIKOLOVA – COCOROVSKA, PhD
DESCRIPTIVE “PICTURES“ IN THE NOVEL “SELIDBI“
BY MILOS CRNJANSKI 207

-----*Дидактика*

м-р Биљана ИВАНОВА
д-р Драгана КУЗМАНОВСКА
м-р Снежана КИРОВА
м-р Татјана УЛАНСКА
ЗОШТО ДА СЕ УЧАТ СТРАНСКИТЕ ЈАЗИЦИ?
Biljana Ivanova, M.A.
Dragana Kuzmanovska PhD.
Snezana Kirova M.A.
Tatjana Ulanska M.A.
WHY LEARNING FOREIGN LANGUAGES? 223

Магдалена БАТЕВСКА
д-р Нина ДАСКАЛОВСКА
ЗА КОМПЛЕКСНОСТА НА ИЗУЧУВАЊЕ НОВИ ЗБОРОВИ ВО
НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ
Magdalena BATEVSKA
Nina DASKALOVSKA
ON THE COMPLEXITY OF LEARNING NEW WORDS IN
ENGLISH LANGUAGE INSTRUCTION 229

- Марија КУЛАКОВА
д-р Нина ДАСКАЛОВСКА
ИНТЕГРИРАЊЕ НА МОДЕРНАТА ТЕХНОЛОГИЈА ВО
НАСТАВАТА ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК
Marija Kulakova
Nina Daskalovska, Ph.D.
INTEGRATING MODERN TECHNOLOGY INTO
ENGLISH LANGUAGE TEACHING 239
- м-р Марија Тодорова
м-р Весна Коцева
АНКСИОЗНОСТ ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК
Marija, Todorova
Vesna, Kocева
FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM ANXIETY 253
- д-р Виолета ДИМОВА
д-р Махмут ЧЕЛИК
Умит СУЛЕЈМАНИ
ИСТРАЖУВАЧКИТЕ МЕТОДИ И ТЕХНИКИ – ОСНОВЕН УСЛОВ ЗА ОСТВАРУВАЊЕ
НА КОГНИТИВНАТА НАСТАВА ВО ПАРАЛЕЛНИТЕ СО ТУРСКИ НАСТАВЕН ЈАЗИК
Violeta DIMOVA, Ph. D
Mahmut CELIK, Ph. D
Umit SULEIMANI
RESEARCH METHODS AND TECHNIQUES – MAIN CONDITION
FOR COGNITIVE EDUCATION IN CLASSES WITH INSTRUCTION
IN TURKISH LANGUAGE 259
- Анжела НИКОЛОВСКА
ИНТЕГРИРАЊЕ НА ВОКАБУЛАРОТ ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ
Anzela NIKOLOVSKA
INTEGRATION OF VOCABULARY INSTRUCTION INTO
FOREIGN LANGUAGE TEACHING 265
- д-р Билјана ИВАНОВСКА
„BLENDED LEARNING“ КАКО МЕТОД ВО ИЗУЧУВАЊЕТО
СТРАНСКИ ЈАЗИК ВО СТРУКА
Biljana IVANOVSKA, Ph. D.
“BLENDED LEARNING“ AS A METHOD WHILE
LEARNING A FOREIGN LANGUAGE 273

ИЗМИСЛУВАЊЕ ИЛИ РЕАЛНОСТ НА ДЕТСКИОТ СВЕТ

Проф. д-р.Јованка Денкова

Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип

jovanka.denkova@ugd.edu.mk

Апстракт. Измислувањето е типично за децата и нивниот свет. Всушност, измислувањето, имагинацијата е суштина на детскиот свет. Децата имаат насушна потреба да измислуваат, да се оддалечат од овој свет, во кој многу желби не можат да им бидат исполнети, па затоа создаваат свој свет во кој преку играта не само што нивните желби се исполнуваат, туку играта, во детската литература, има карактер на потребното, забавното и одморот, но и смисла на воспитното, навиките, работата уредноста и исполнувањето на обврските. Смеслата на играта не е во бесмисленото губење на време. Смеслата на играта е во дејствувачката акција, чии резултати секогаш ќе се гледаат и ќе се пофалат. Во овој труд се прави осврт кон делото-роман „Измислување на светот или Ликијада“ од Јадранка Владова, во кое авторот, кој е и еден од ликовите во делото, се разбира скриен во еден ликовите, и на едноставен и непретенциозен начин се зборува за другарувањето меѓу внуците и тетката, преку игра и навидум детски, а всушност длабоко сериозни разговори се зборува за големи човечки вистини.

Клучни зборови: фантазија, книжевност за деца, Јадранка Владова.

FANTASY OR REALITY OF THE CHILD'S WORLD

Jovanka Denkova, Ph.D.

Faculty of Philology, Goce Delcev University, Stip, Macedonia

jovanka.denkova@ugd.edu.mk

Abstract: The fantasy is typical for children and their world. In fact, the fantasy, the imagination is crucial in the child's world. Children have the essential need to invent, to depart from this world, in which many desires can not be fulfilled, so they create their own world in which, through the game, not only their desires are fulfilled, but the game possesses the character of something necessary, funny and relaxing, as well as the sense of education, habits, work, neatness and fulfillment of obligations. The point of the game is not a meaningless waste of time. The point of the game is the action, whose results will always be visible and praised. This paper makes reference to the novel "Fantasizing the world or Likijada" by Jadranka Vladova, in which the author is also one of the characters in the book, hidden in one character of course. On a simple and unpretentious way, it is spoken about friendship between the nephews and the aunt, through play and seemingly childish, but in reality deep serious conversations, it is talked about great human truths.

Key words: fantasy, children's literature, Jadranka Vladova.

1. Вовед

Јадранка Владова е родена во [Скопје](#) на [20 април 1956](#) година. На [Филолошкиот факултет во Скопје](#) ги предавала предметите *Светска литература и Литература за деца*. Автор е на следните книги: *Скарбо во мојот двор*, (1986); *Воден знак*, (1990); *Измислување на светот*, (1991); *Мојот пријател А*. (1992); *Девојчето со две имиња* (1993 и 2001); *Волшебноста на зборот* (1994); *Гледалото зад огледалото* (1999); *Деца како мене* (во коавторство со фотографот Владимир Тодоров), 2000 (Македонска верзија на изданието на UNICEF – Children just like me); *Куќа*, (2001); *Учебник по македонски јазик за I година гимназија (ПЕКСНАС)*, 1997; *Македонско-чешки речник* (со група чешки соработници), 1998; *Основи на демократијата за I одделение* (2000); *Пристап кон лирската песна за основното образование* (2000); *Читанка за петто одделение* (2001); *Македонски јазик и литература за петто одделение* (2001); *Македонски јазик и литература за шесто одделение* (2001); *Детска литература* (2001); *Mein Freund A.*, 2001 (превод на германски: Барбара Утевска и Ана Корженска) Преводи: Борис Билетиќ: *Машки врисок* (превод од хрватски јазик), 1987; *Ристо Јачев: Заточеник на мракот* (препев на српски јазик), 1996; *Јордан Радичков: Ние, врапчињата* (превод од бугарски јазик), 2000 и 2001. Почина во [Скопје](#) на [11 декември 2004](#) година.

2. „Измислување на светот или Ликијада“ од Јадранка Владова

Книгата „Измислување на светот или Ликијада“ Јадранка Владова ја срочила како вистинита, реалистична приказна без фиктивни дејства. Имено станува збор за Лидија и Илија, нивната тетка, и потесниот круг на фамилијата.

Приказната се заснова на врската помеѓу децата и тетката чие име не се спомнува во ниту еден момент но по претпоставка од предговорот најверојатно е самата Јадранка Владова.

На илустрацијата на корицата е прикажана фотографија од Лидија и Илија што го потврдува реалистичниот идентитет на книгата. Дејството се одвива спонтано, тивко без неочекувани пресврти што можат да го променат текот. Издвоени се моменти, конзервирани со обичност, без оглед али е тоа почетниот бебешки јазик, грижата на тетката за своите внуциња, бабата со нејзините сказни, нејзината компотна соба...

Ликовите кои настапуваат сосема природно и не носат со себе експлозивен материјал за неочекувани пресврти, само ја потврдува умешноста на Владова која се чини го движи перото со неуморна леснотија и создава дело прифатено од колективот читателска публика без разлика на генерацииските јазли. „Баба најмногу знае за овој свет. Знае се да прави. Знае да гушка. И да ниша расплакано бебе“ (24).¹

Едноставноста во изразот на Владова и непретенциозноста во стилот ги вдомила во меандрите на уметничката реч притоа ставајќи акцент на обичното што можеби е најсуштествено во секојдневното претрчување на животот.

Во описите на куќата и дворот во Битпазар, сеќавањето за дедото и неговите кротки навики во староста Јадранка необременета во декорирањето на амбиентот го прави четивото лесно разбирливо за сите. Описот за куќата на бабата и дедото кои живеат на село е претставен сосема едноставно и од детска перспектива гледано -наивен: „Таму има толку млеко и јајца, а никој не прави сладолед. Има големи ливади со цвеќе за петстотини венчиња“ (33), во изјавата на Лидија која е едноставно, мирно и воспитано девојче. Илија е нејзиното помало братче кое се одликува со истите доблести.

Сè додека не тргнат на училиште, децата се во постојана дружба на нивната тетка која ужива во нивното присуство и секогаш инсистира да помине повеќе време со нив. Улогите на мајката и таткото во приказната се незабележителни, се потенцира нераскинливата врска помеѓу тетката и внуцињата. Тетката е таа која им купува што ќе посакаат, им прави сендвичиња и ја користи креативноста на децата за смислување имиња па така настанале „сендвич на три ката“ „Киклоп, сендвич со замижано око“ „сендвич без рендадно сирење, не можам да го најдам рендето“ „ич не личи на сладолед сендвич“ „сендвич-бебенце“ и сл. „За измислување сендвичи најпотребни се прво и прво страшно гладни деца. ... Сега ќе ви направам по еден ве сакам толку умни – сендвич. Може, ама помалечки“ (34,38).

Тетката освен телесна на децата пред спиење им служи и духовна храна. Им раскажува сказни кои ги смислува во моментот па така одговара на нивните потреби и целта која си ја поставува сама – да влијае едукативно во нивниот развој. Следуваат и игри во кои учествуваат сите членови на фамилијата, брканици, криенки, продавачи, гости, училиште, не лути се човече, домино, цамлии, карти, квиз на незнаење...

Низ приказната во ниту еден момент не се појавуваат другарчиња на Лидија и Илија или нивна потреба за генерацииски блиски сродници. Тетката умешно ги заменила нивните улоги станувајќи и пријател и помошник и пред се грижлива тетка. Поттикнувајќи ја во нив љубопитноста, љубовта кон уметноста, двете деца уште пред да тргнат на училиште го добиле фундаментот, основата на науката, знаењето и креативноста. Лидија се одликува со талент за цртање, па неизбежни се нејзините уметничко-важни чкртаници на обични ливчиња хартија, блокчиња за цртање па дури и сидовите во нејзината соба претворена во галерија. Иако нејзините родители негодуваат, со поддршката од тетка и

¹ Јадранка Владова, Измислување на светот или Ликијада, Култура, Скопје, 2002.

Лидија продолжува со своите перформанси до наредното бојадисување на сидовите. На овој начин преку играта, кај децата се поттикнува и нивната имагинација и креативност, а важноста на слободата и потребата за имагинација кај децата ја подвлекува и Роже Кајоа, според кој „во почетокот на секоја игра постои некоја првобитна слобода, потреба за опуштање, и гледано во целина, жед за разонода и слободно пуштање на имагинацијата. Таа слобода е нејзин основен двигател и токму овде е потеклото на нејзините најкомплексни и најдоследно организирани облици“.² Токму поврзано со ова, и Милан Пражиќ се согласува со фактот дека детската игра е слобода, но и творечка дејност. За него, играта е начин на егзистирање на детето, таа е автономен и слободен начин на сфаќање на светот, кој се управува по сопствени норми и начела на дејствување. Како и уметноста, и играта е изворна творечка активност со цел на обликување на нови вредности.³ И Тихомир Петровиќ смета дека поимот на играта тешко може да се одреди, затоа што е повеќезначен. Имено, во неа се соединуваат алогичностите, бесмислиците, измислените зборови, итн.⁴

Двете деца низ постојаната дружба со нивната тетка се среќаваат и со други возрасни кои за нив се необични, поставуваат глупави прашања и се однесуваат како никогаш да не разговарале со деца. Кога им доаѓаат гости, пријатели на нивните родители Илија вели: „*Ке ти дојдат на пример на гости. Ке си разговараат со тато за работа, за политика, со мама зборуваат за рецепти, за филмови и одеднаш ќе ги ококорат очите и ќе те прашаат: - Ааа ти Илија колку години имааш? Ооо колку глупаво прашање! Јас тогаш би сакал да кажам дека имам пет илјади години ама знам дека мама ќе ги извитка веѓичките па ќе им кажам колку сум наполнил на последниот роденден. А знаеш најглупавото прашање на светот е кога ќе прашаат: - Кого повеќе сакаш, мама, тато, баба, дедо или тетка-метка? Тогаш ми доаѓа една невоспитаност и сакам да им кажам дека нив ич не ги сакам. Како им паѓаат тие прашања на ум?*“ (66).

Наспроти тие прашања Лидија и Илија велат дека постојат и умни прашања кои се полесни и животноважни. Тие прашања започнуваат со „Што мислиш ти за...? и потоа додаваат сладоледов, тортава, велосипедов, да купиме некоја играчка.. Умни се и оние кои почнуваат со „Сакаш ли...?“ (69). Заедно со нивната тетка одржуваат и семинари за меѓучовечки односи на кои учат за добрината, пријателството и љубовта. Преку ваквиот тип на игра, преку "семинарите" кои ги одржуваат децата и тетката, претходно се вежбаат видови на однесување и инстинкти, во смисла на подготовка за нивна подоцнежна примена во животната реалност.⁵ А игрите, според Миленко Мисаиловиќ се нужен тек на човековата егзистенција, односно дека тие се највисоката поезија и најдлабоката филозофија на детството“.⁶

Единствената тага која се појавува со приказната е лошиот сон на Илија кој тетката се труди да го убеди дека тоа е добар сон претворајќи ги мрачните елементи во него во топли и добри, сè со цел Илија да го избави од единствената грижа која се кошмарите. На тој начин, тие се дистанцираат од омразата и злото, мракот и сомнежите, патилата и страдањата. Иако животот не е можен без сето тоа, сепак, во делата за деца и млади, тој мора да се прикаже посветло.⁷ А Јадранка Владова, раскажувајќи, поточно кажано-измислувајќи ведри сказни, несомнено успеала во тоа во оваа книга: „Колку убав сон си сонувал, Ики! Како сказна...Така е и готово!-рештелно велам јас. Соништата си се такви. Навистина се како сказни“ (75). Преку играта и измислената приказна за мечките и мечињата, таа, го елиминира стравот од темницата кај децата додека спиијат, а истовремено на децата им го приближува светот на животните, бидејќи „животните се дел од природата, дел од животот, дел од детскиот свет. Тие се компаньони, заедно патат, тие се спасители, тие се мудри и добри. Детето е секогаш подготвено да го прими саканото животно како дел од светот кој го опкружува, да му го подари своето пријателство, својата љубов и доверба.“⁸ За детето, светот на животните е привлечен затоа што тој свет детето го сфаќа како нешто сосема реално, приказните за животните секогаш се атрактивни за децата. Приказните во кои животните се носители и учесници во настаните, децата ги примаат со оној интерес кој кај нив го буди говорот на измисленото ситуиран во една реална и можна ситуација⁹: „Бебињата мечиња и децата

² Роже Кајоа, *Игре и људи*, Нолит, Београд, 1963, стр.38.

³ Милан Пражиќ, *Игра као слобода-Записи о детињству и уметности*, Нови Сад, 1971, стр. 10.

⁴ Тихомир Петровиќ, *Дете и книжевност – Критика о српској книжевности за децу*, Лесковац, 1991, стр.78.

⁵ Никола Цветковиќ, *Тумачење книжевности за децу*, Филозофски факултет, Косовска Митровица, 2003, стр.38.

⁶ Миленко Мисаиловиќ, *Дете и позоришна уметност*, Завод за учебнике и наставна средства, Београд, 1991.

⁷ Блаже Китанов и Воја Марјановиќ, *Литература за деца и млади*, кн.1, Педагошки факултет „Гоце Делчев“, Штип, 2007, стр.69.

⁸ Слободан Мицковиќ, *Предговор во кн.Шарената птица од Видое Подгорец*, Наша Книга, Скопје, 1987.

⁹ Натка Мицковиќ, *Детето и литературата за деца*, Македонска книга, Скопје, 1985.

мечиња се бетер љубопитни од вас, и кога случајно би се разбудиле ќе се свртат лево-десно, кога таму-врз сидовите цртежи-мртежи и цици-мици...Тие дефинитивно би се расониле и ете ти беља! ...Ма не сакам да коментирам! Сè ви е јасно! Затоа, пештерата-детска соба убаво ќе се вапца со црно“ (74-75). Со ваквиот пристап, навидум подразбирлив и логичен, а и многу хуморен, Владова суптилно ги уверува децата во убавината на светот кој ги опкружува, или како што истакнува и Адријан Марино: „детето е на спротивната страна од конвенциите и условеностите, од логиката и здравиот разум“, па согласно тоа преку играта и нејзината карикатура, илузија и хумор, предизвикува смеа доведува до раѓање на хумор, а сето тоа ја зголемува вредноста на детската игра.¹⁰

Времето поминато со тетката минува убаво и брзо, а децата растат најбрзо. Тргуваат во училиште, созреваат, размислуваат по малку сериозно и бараат од нивната тетка да добијат братучед. За тетката позитивно да одговори на нивните барања им купува голема кукла со која децата поминуваат одредено време во игра и разонода, но подоцна бараат братучед кој знае да зборува, да пее и да учествува во игрите. Детството не е лесно. Децата не го гледаат светот постојано и постојано на истиот невин начин, сè додека еден ден, едно утро, сосема случајно се разбудат како зрели и потиштени затоа што ја изгубиле својата разиграност.¹¹ Затоа на тој пат на созревањето и осознавање на светот, Владова е верен придружник на децата.

Целата книга е напишана со многу љубов, а Јадранка Владова тоа го најавува пред самиот наслов на секое поглавје, па дури и последната страница цела е испишана со зборовите љубов, љубов... Како што рекол Клод Вадим, вистинскиот детски писател кој верува во животот, ќе го чувствува детството како четврта димензија на животот. Тој ќе биде на патот на светлите визици, ќе пишува за животот и луѓето со доверба, а во децата ќе гледа со почит. Исто така, таквиот писател да не се сомнева во секој нареден ден во животот кој треба да донесе ново задоволство и среќа, а дека сè што е грдо треба што попрво да се заборави и да се свртиме кон себе и другите како инспирација кон светлината што доаѓа.¹²

На почетокот и на крајот на приказната му се обраќа на читателот како единствен и почитуван. Приказната за Малиот принц од Антоан де Сент Егзипери има позитивно и седативно влијание врз приказната за Ликијада која своето име го добила од имињата на децата Лики – Ики- Јада.

3. Заклучок

Романите за деца убедливо заживуваат со поголем интензитет од ден во ден. Умешноста на авторите со своите автентични приказни да создадат дела кои ќе ги потврдат убедувањата и ставовите на децата, нуркаат во скриеното гнездо на детството, на оној дел од живото кон кого сите се навраќаат со чувство на љубопитност и радост, но и неодгатлива и недефинирана тага.

Со осет за одмерено и економично развивање на дејствата, со чист и експресивен јазичен израз прецизно вткаен на тематско – содржинското плато, романот „Измислување на светот или Ликијада“ од Јадранка Владова сигурно чекори кон квалитетниот врв на современата македонска литература за деца и млади.

Користена литература

1. Владова, Ј. (2002). *Измислување на светот или Ликијада*: Култура-Скопје.
2. Кајоа, Р. (1963). *Игре и људи*: Нолит-Београд.
3. Китанов, Б., Марјановиќ, В. (2007). *Литература за деца и млади*: кн.1, Педагошки факултет „Гоце Делчев“-Штип.
4. Marino, A. (1998). *Poetika avangarde*, Narodna knjiga Alfa, Beograd.
5. Мисаиловиќ, М. (1991). *Дете и позоришна уметност*: Завод за уџбенике и наставна средства - Београд.
6. Мицковиќ, Н. (1985). *Детето и литературата за деца*, Македонска книга- Скопје.
7. Мицковиќ, С. (1987). *Предговор* во кн. Шарената птица од Видое Подгорец, Наша Книга- Скопје.
8. Nodelman, P. (1987). *The Silver Honkabeest: Children and the meaning of Childhood*, Canadian Children's literature, 2.

¹⁰ Adrijan Marino, Poetika avangarde, Narodna knjiga Alfa, Beograd, 1998, str.150, 161.

¹¹ Perry Nodelman, The Silver Honkabeest: Children and the meaning of Childhood, Canadian Children's literature, 2, 1987.

¹² Блаже Китанов и Воја Марјановиќ, Литература за деца и млади, кн.1, Педагошки факултет „Гоце Делчев“, Штип, 2007, стр.68.

9. Петровић, Т. (1991). *Дете и књижевност – Критика о српској књижевности за децу*, Лесковац.
10. Празић, М. (1971), *Игра као слобода-Записи о детињству и уметности*: Нови Сад.
11. Цветковић, Н. (2003). *Тумачење књижевности за децу*: Филозофски факултет- Косовска Митровица.